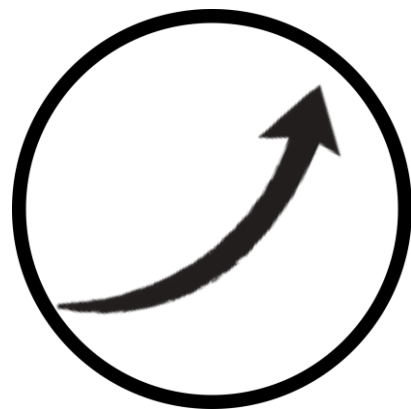

FÖREGÅNGARE:

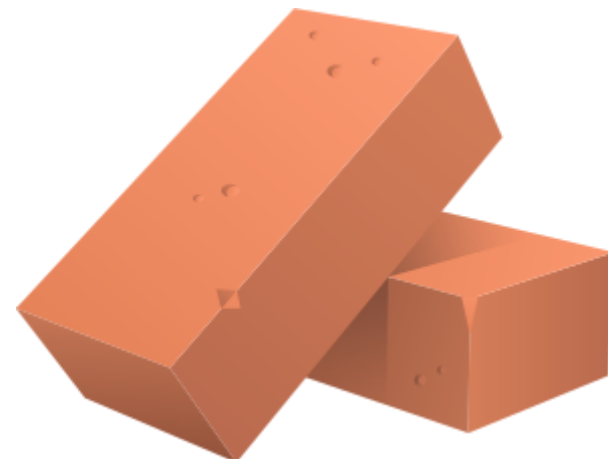

SIMON RASMUS

Simon Rasmus tegelhus gavel år 2019.

Kyrkvärden Simon Rasmus (1721–1795) var en pionjär, som på 1770-talet uppförde ett bostadshus i tegel på Rasmusbacken i Såka. För denna bedrift befriades han 1779 från skatt i 20 år. Tegelbyggen var en följd av den nationella rekommendationen om att reservera virke för tjärbränning, som ansågs vara av avgörande betydelse för folkekonomin.

“

RASMUS FÖRFALLNA SKATTEHEMMAN I GL. CARLEBY SOCKEN HAR AF DES TREFNA INNEHAFVARE SÅ BLIVIT I STÅND SATT, AT DET NU HAR 3 ÅBOER, AF HVILKA DEN ENA ÄFVEN BEBYGT SIN MANGÅRD MED STENHUS AF TEGEL, OCH DÄRFÖRE SÅ VÄL AF KONGL. MAJ:T, SOM PATRIOT. SÄLSKAPET BLIFVIT HEDRAD OCH UPPMUNTRAD MED BELÖNINGAR OCH FRIHETER. FÖRMODLIGEN ÄR HAN DEN FÖRSTE BONDE I FINLAND, SOM SIG SÅDANT FÖRETAGIT.

”

Den Svenska geografen Eric Tuneld I sitt verk Geographie öfver Konungariket Sverige Samt Därunder hörande Länder, 1794

I norra ändan av Rasmus tegelhus finns årtalet 1779 i metall och intill det en inmurad medaljong med texten PRYDLIG OCH WARAKTIG. Exakta uppgifter om husets byggår finns inte. Årtalet 1779 som finns inmurat i gaveln torde syfta på året då gården beviljades skattefrihet, snarare än på byggåret.

Tegelbyggnaden fick moderna sidokamrar och var ursprungligen tänkt att uppföras i två våningar. Fönsteröppningarna hade rundade bågar enligt den då moderna rokokons anda och fasaden var slätrappad. Byggnaden var säkerligen ståtlig och herrgårdslig i sin omgivning.

Simon Rasmus stenhus från 1770-talet omändrades 1912 till fähus.

Kungliga Patriotiska Sällskapet (grundat 1766) hade rätt att bevilja skattelättnader för dem som byggde i sten. Lantdagsmannen och kyrkoherden Anders Chydenius var medlem i sällskapet och kände väl till dess målsättningar. Simon Rasmus hörde till kyrkoherdens närmsta krets.

Bonden Simon Andersson Haukilax (Rasmus) verkade som kyrkvärd i Gamlakarleby församling under Chydenius' tid som kyrkoherde. Han var en företagsam och välbärgad bonde med andel i allmogefartyg som hade råd att bygga tegelhus. Han torde ha inspirerats av lantdagsmannen Chydenius som kände statens ekonomiska linjedragningar.

Silverpokal som Simon Rasmus beviljades för byggandet av tegelhuset. Kungliga Patriotiska Sällskapet främjade bl.a. landröjning, byggande av stengärdsgårdar och tegelhus på landsbygden bl.a. genom prisutdelning. Pokalen är i privat ägo. Foto: K.H.Renlunds museum.

Kyrkoherden lät år 1775 bygga en ekonomibyggnad med tegelstomme vid Karleby prästgård. Utvidgningen av Karleby kyrka hade planerats sedan 1760-talet men den färdigställdes först 1789. Det är möjligt att man i projektet med ekonomibyggnaden bekantade sig med det nya materialet, teglet, inför utvidgningen av kyrkan.

Ekonomibyggnaden i tegel vid Karleby prästgård. Foto: K.H.Renlunds museum.

Att bygga i tegel var mycket ovanligt på 1700-talet och särskilt i allmogeförhållanden förutsatte det bl.a. grundandet av ett tegelbruk. Utanför södra Finland fanns det bara en tegelbyggnad och det var Vasa läns länsherresresidens. Österbottens första tegelbyggnad i stadsmiljö var handlanden Abraham Falanders tegelhus i Vasa. Det blev klart först efter Rasmus tegelbyggnad år 1781.

Källor:

- Ahmas Kristina, 1992: Kokkolan rakennuskulttuuria.
- Ahmas Kristina, 2013: Falanderin talo – Pohjanmaan rannikkokaupunkien vanhin kivitalo. Ur verket: Johnson Seija & Kauppi Sanna-Maija, 2013: Borgarliv i Österbotten 1750–1850 – Boende och leverne
- K.H.Renlunds museum, forskningsarkivet
- Marjanen Jani, 2013: Den ekonomiska patriotismens uppgång och fall, Finska hushållningssällskapet i europeisk, svensk och finsk kontext 1720-1840.
- Museiverkets webbsida Byggda kulturmiljöer av riksintresse: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1643
- Niemelä Jari, 2010: Suomen talousseuran alkuvaiheet. AURAICA Scripta e Societate Porthan Edita, Vol. 3 2010: 41-44.
- Nikula Sigrid, 1969: Kirkot ja kappelit. Kaarlelan pitäjän historia I.
- Tuneld Eric, 1794: Geographie öfver Konungariket Sverige Samt Därunder hörande Länder.
- Virrankoski Pentti, 1986: Anders Chydenius Demokraattinen poliitikko valistuksen vuosisadalta.

Rasmus pokal
(privat ägo) Foto:
K.H.Renlunds museum.